

Ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä

Sanna Ahola
Asiantuntija
Ihmisoikeuskeskus

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

Esityksen sisältö

- Mitä ovat ihmisoikeudet?
- Keskeiset ihmisoikeussopimukset ja niiden yhteys ikääntyneisiin, väkivaltaan ja ikääntyneiden kohtaamaan väkivaltaan.
- Onko ikääntyneiden oikeuksien sopimus tulossa? Miksi sitä toivotaan, ja miksi sitä vastustetaan? Olisiko siitä hyötyä?

Ihmisoikeuksista pari sanaa

- Ihmisoikeudet perustuvat valtioiden välisiin sopimuksiin.
- Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille, riippumatta sukupuolesta, kansallisuudesta, kielestä, iästä, vammaisuudesta tai muusta ihmisen asemasta. Ne ovat yleismaailmallisia, perustavanlaatuisia, jakamattomia ja luovuttamattomia.
- Meille tärkeimmät ihmisoikeussopimukset ovat kansainvälisiä tai eurooppalaisia.

Ihmisoikeussopimusten kehityskaari, yleiset ihmisoikeussopimukset

- Osa ihmisoikeussopimuksista on soveltamisalaltaan yleisiä.
- Esimerkiksi YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus on kohdistettu kaikille ja pyrkii sisältämään kaikki klassiset vapausoikeudet. Sama pätee Euroopan ihmisoikeussopimukseen.
- Vastaavasti YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva sopimus ja Euroopan (uudistettu) sosiaalinen peruskirja pyrkivät kattamaan kaikki sosiaaliset oikeudet kaikille ryhmille.

Kehityskaari kehittyä, erikoistuneet ihmisoikeussopimukset

- On kuitenkin ryhmiä ja asioita, jotka tarvitsevat erityistä huomiota. Kaikkien ihmisryhmien oikeudet eivät tule riittävällä tavalla suojelluiksi yleisillä sopimuksilla, ja toisaalta jotkut yhteiskunnalliset ilmiöt vaativat perinpohjaisempaa käsittelyä.
  - YK:n kaikkinaisen naisten kohtaaman syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus
  - YK:n rotusyrjinnän vastainen yleissopimus
  - YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus
  - Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan torjumisesta
  - Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen sopimus
  - Ja niin edelleen.

Ihmisoikeussopimukset ja väkivalta

- YK:n CEDAW-komitea hyväksyi 2017 yleiskommentin nro 35 naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Yleiskommentti nostaa esille sopimusvaltioiden vastuun toimia aktiivisesti väkivallan ehkäisemiseksi ja naisten ja tyttöjen suojelemiseksi väkivallalta sekä tehokkaiden oikeussuojakeinojen luomiseksi väkivaltaa kohdanneille.
- Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (Istanbulin sopimus) sisältää tarkkoja ja konkreettisia toimenpiteitä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.
- Yhdistyneiden kansakuntien kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (CAT) ja Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen sopimus (CPT) liittyvät lähinnä väkivaltaan esim. suljetuissa laitoksissa. (Selkeä yhteys ikääntyneisiin ihmisiin, ks. myöh.)

Soveltamisalaltaan yleisten ihmisoikeussopimusten soveltuminen ikääntyneisiin ihmisiin

- KP-sopimuksessa, TSS-sopimuksessa ja EIOS:ssa on lueteltu kielletyt syrjintäperusteet tähän tapaan: *Jokainen sopimusvaltio sitoutuu kunnioittamaan ja takaamaan jokaiselle alueellaan olevalle ja oikeuspiiriinsä kuuluvalla yksilölle tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet ilman minkäänlaista rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskuntoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.*
- Ikääntyneitä ei mainita, mutta ikäsyrjintä katsotaan ”muuhun asemaan” perustuvaksi kielletyksi syrjinnäksi.
- Sen sijaan uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja mainitsee nimenomaisesti iän kiellettyinä syrjintäperusteena ja sisältää myös erillisen artiklan ikääntyneiden ihmisten oikeuksista.

Erikoistuneet ihmisoikeussopimukset ja ikääntyneet

- Istanbulin sopimus mainitsee iän kiellettynä syrjintäperusteena syrjintäpykälässä.
- CEDAW mainitsee iän oikeuden sosiaaliturvaan yhteydessä
- CERD ei sisällä mainintaa ikääntyneistä tai iän merkityksessä.
- CRPD kyllä, sekä syrjintäpykälässä että terveyttä sekä riittävää elintasoja ja sosiaaliturvaa koskevissa artikloissa
- Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea tekee tarkastuksia ja standardeja muiden suljettujen laitosten ohella myös ikääntyneiden asumisyksiköihin ja sairaalojen osastoille.
- CAT kuten CPT (Opcat kansallinen toimija)

Ihmisoikeussopimukset ja ikääntyneiden (naisten) kohtaama väkivalta

- Istanbulin sopimus, selitysmuistio
- CEDAW, yleissuositus
- YK:n ikääntyneiden oikeuksien itsenäisen asiantuntijan raportti

Istanbulin sopimus

- Selitysmuistio naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdylle Euroopan neuvoston yleissopimukselle:
  - Naisiin kohdistuva väkivalta, mukaan lukien lähisuhdeväkivalta, on yksi vakavimmista sukupuolittuneiden ihmisoikeusloukkausten muodoista Euroopassa. Myös lapsiin, miehiin ja ikääntyneisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on yleinen ilmiö, jota ei voi jättää huomiotta.
  - Yleissopimusta on sovellettava syrjimättä. Lisäksi on käytettävä väkivaltaa ehkäiseviä aktiivisia toimia, jotka huomioivat haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tarpeet. Hyökkäykset kohdistuvat usein juuri haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin, koska he tilanteestaan johtuen vähemmän todennäköisesti kuin muut kykenevät puolustamaan itseään ja vaatimaan oikeussuojaa. Tätä sopimusta sovellettaessa tällaisessa haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä ovat raskaana olevat naiset, naiset, joilla on pieniä lapsia, vammaiset henkilöt, syrjäseuduilla asuvat henkilöt, päihteiden käyttäjät, prostituoidut, kansallisiin tai etnisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt, maahanmuuttajataustaiset henkilöt, sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt, HIV-positiiviset henkilöt, kodittomat henkilöt, lapset ja ikääntyneet henkilöt.

YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea antoi vuonna 2010 yleissuosituksen nro 27 ikääntyneiden naisten ihmisoikeuksien suojelusta (CEDAW/C/GC/27)

- Sopimusvaltioilla on velvollisuus tunnistaa ja kieltää iäkkäisiin naisiin kohdistuva väkivalta, mukaan lukien vammaisiin iäkkäisiin naisiin kohdistuva väkivalta, perheväkivaltaan, seksuaaliseen väkivaltaan ja laitosoosuhteisiin liittyvässä lainsäädännössä.
- Sopimusvaltioiden tulisi tutkia, asettaa syytteeseen ja rankaista kaikki väkivallanteot iäkkäitä naisia vastaan, mukaan lukien teot, jotka on tehty perinteisiin tai uskoon liittyvien käytäntöjen seurauksena.

Ihmisoikeudet ja ikääntyneet naiset: ikääntymisen ja sukupuolen leikkauspiste (YK:n ikääntyneiden oikeuksien itsenäisen asiantuntijan raportti, 2021)

- YK:n ihmisoikeusneuvosto perusti vuonna 2013 ikääntyneiden oikeuksien itsenäisen asiantuntijan arvioimaan kansainvälisten ihmisoikeusinstrumenttien täytäntöönpanoa iäkkäiden henkilöiden osalta. Itsenäinen asiantuntija raportoi vuosittain ihmisoikeusneuvostolle tehden suosituksia ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien suojelemiseksi ja edistämiseksi.
- Raportissaan 2021 itsenäinen asiantuntija katsoi, että lait, politiikkatoimet ja kampanjat, jotka tähtäävät ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen, eivät yleensä sisällä sukupuolinäkökulmaa, ja toisin päin. Väkivaltaa kohdanneiden ikääntyneiden naisten kokemukset jäivät siksi usein näkymättömiin. Yksi syy tähän on myös vähäinen eritelty tilastotieto ikääntyneitä kohdanneesta väkivallasta, hyväksikäytöstä ja laiminlyönneistä.
- Itsenäinen asiantuntija käsittelee raportissaan myös ikääntyneiden naisten kohtaamaa seksuaalista väkivaltaa sekä heihin kohdistuvia henkirikoksia.

Näistä kaikista sopimuksista ja asiakirjoista huolimatta

“Ikääntyminen haastaa henkilön aseman yhteiskunnassa ja hänen osallisuutensa perheessä, lähiyhteisössä ja valtiossa. Hänen oikeutensa valita asuinpaikkansa ja elämäntapansa kapenee jatkuvasti. Itse asiassa ajatus siitä, että ikääntyneet ovat vähempiarvoisia kuin muut ja että heidän ihmisoikeutensa yksinkertaisesti kutistuvat ikääntyessä, on yleisesti hyväksytty tai ainakin hiljaisesti suvaittu.”

(Barbara Mikolajczyk, 2015)

Open-ended Working Group on Ageing

- YK:n yleiskokous perusti 2010 ns. Ikääntymisen avoimen työryhmän. Työryhmän tehtävänä on arvioida olemassaolevaa kansainvälistä ihmisoikeusnormistoa ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien näkökulmasta ja tunnistaa mahdolliset aukkokohdat ja niiden paikkaamisen tavat.
- 2012 YK:n yleiskokous hyväksyi päätöslauselman 67/139 (Kohti kattavaa kansainvälistä oikeudellista instrumenttia ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja suojelemiseksi.), jonka mukaan ikääntyneiden oikeus osallisuuteen yhteiskunnassa ei edelleenkään toteutunut toivotulla tavalla. Työryhmän tuli siksi pohtia ehdotuksia mahdolliseksi kansainväliseksi instrumentiksi ikääntyneiden oikeuksien toteuttamiseksi.
- YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto totesi seuraavaa vuonna 2021: “The silence, neglect and relative invisibility of human rights issues of central concern to older persons are so widespread and systemic in the international human rights system that it is clear that fundamental change is required.”

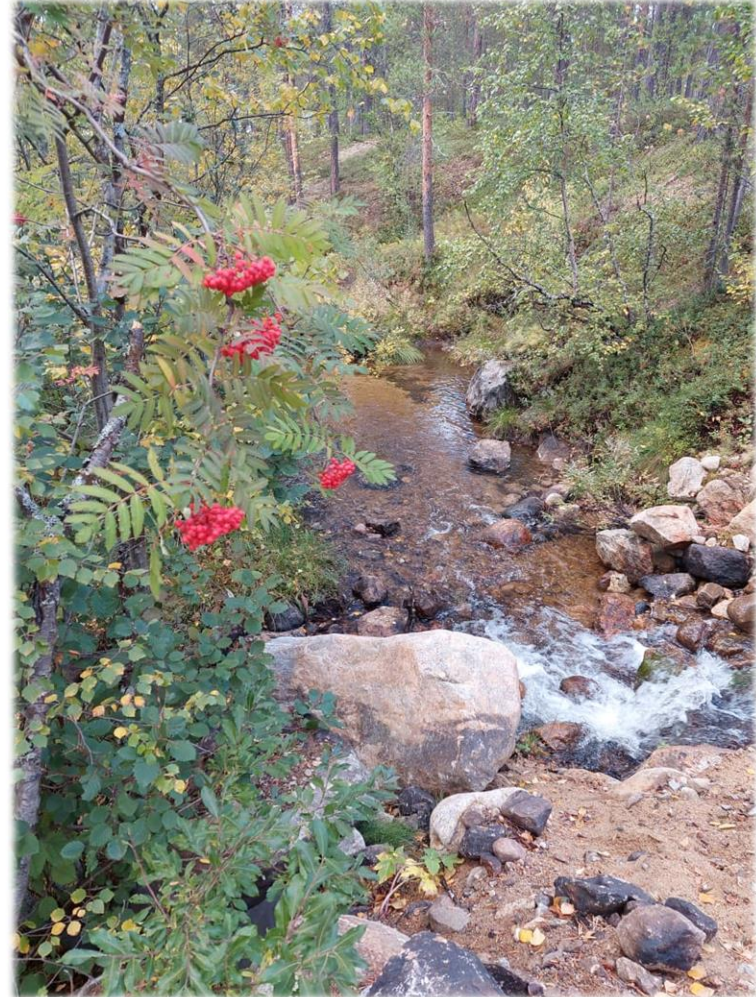
Miksi ikääntyneiden oikeuksien sopimusta ei silti ole alettu valmistella?

- Tutkija L. Poffe esitti 2015 näkökohdat, jotka edelleen pätevät:
- YK:n jäsenvaltiot, jotka kannattavat sopimusta, argumentoivat, että sopimusta tarvitaan täyttämään nykyisten sopimusten jättämiä aukkoja, huomioimaan erityisesti ikääntyneiden asemaan liittyvät kysymykset ja lisäämään ymmärrystä niistä ongelmista, joita kasvava joukko ikääntyneitä kohtaa.
- Sopimusta vastustavat jäsenvaltiot puolestaan katsovat, että vaikka ikääntyneiden oikeuksien vahvistaminen on tarpeen, nykyiset sopimukset kattavat myös ikääntyneiden oikeudet. Uusi ikääntyneitä koskeva sopimus lisäisi valtioiden taloudellisia velvoitteita ikääntyneitä kohtaan, ikääntyneen henkilön määritelmä on epäselvä ja lisäksi YK:n sopimusten seurantajärjestelmä on jo nykyisellään äärimmilleen kuormittunut.

Lopuksi

- Sopimuksen kannattajat ja vastustajat ovat tavallaan molemmat oikeassa
- Mikä olisi tehokkain tapa luoda ymmärrystä siitä, että ikääntyneillä on oltava ihmisarvo ja oikeudet, mukaan lukien oikeus elää turvassa väkivallalta?

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

info@ihmisoikeuskeskus.fi

www.ihmisoikeuskeskus.fi

www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus

Twitter: @FIN_NHRI